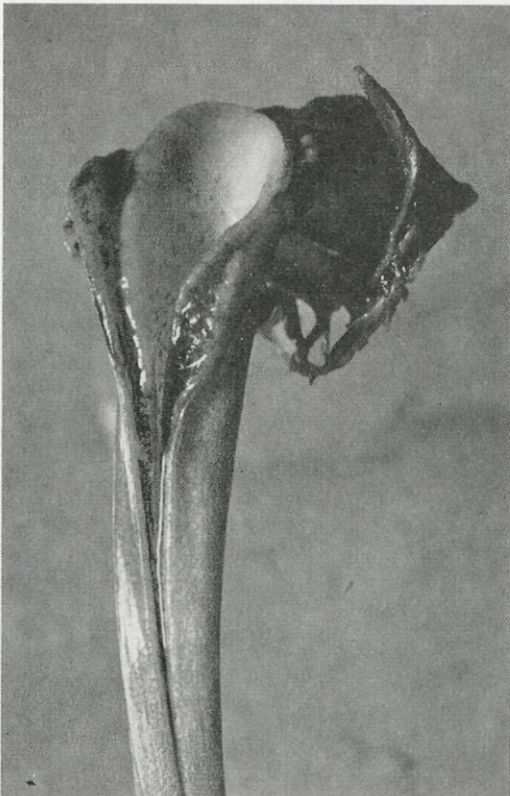

PROF. DR. H. C. D. DE WIT **het genus *Cryptocoryne* II**
***Cryptocoryne ciliata* (Roxb.) Fischer ex Wydler**

In 1814 verwees W. Roxburgh, een Schot in dienst van de Engelse Oost-Indische Compagnie, en van 1793-1814 directeur van de botanische tuin te Calcutta, naar een plant, die hij *Ambrosinia ciliata* noemde en vervolgens in 1820 afbeeldde. Beide publikaties zijn niet geldig als het er op aankomt een 'wettige' naam voor deze soort vast te stellen, al bleek er wel uit dat Roxburgh de plant wilde zien als een soort *Ambrosinia*, een genus der Aronskelkachtigen, dat reeds door Linnaeus was opgesteld. Eerst in 1830 volgde de wettige naamgeving, door

Cryptocoryne ciliata (Roxb.) Fisch. ex Wydl.
Keel en vlag.

Foto A. v. d. Nieuwenhuizen

Wydler, die een uitvoerige beschrijving van de soort gaf waarbij deze als een nieuw genus werd voorgesteld: *Cryptocoryne* (Linnaea 5, 1830, p. 428) een en ander mede op basis van aantekeningen nagelaten door de natuurhistoricus Fischer.

Cryptocoryne ciliata is verreweg de wijdst verspreide soort; alle later ontdekte soorten *Cryptocoryne* bleken een veel minder groot areaal te hebben en zo valt het verspreidingsgebied van het genus (zie Het Aquarium 29, 1958, p. 102) voor de zuidelijke helft samen met dat van *Cryptocoryne ciliata*, wel te verstaan: de soort komt alleen voor aan zee-kusten, in en langs de zoute of brakke kreken van aanslibbende baaien waar eb en vloed zich doen gelden of op slijkige rivieroeveren, waar het zeewater zich nog met het rivierwater vermengt. Gewoonlijk staan ze in dichte groepen opeen, soms wel als hele 'velden'.

Het is dus één der zgn. 'mangrove'-planten en, evenals zovele van deze, vertoont de soort eigenaardige levensgewoonten, die eerst kenmerkend werden geacht voor het hele genus. Toen allengs meer soorten werden ontdekt, die thuis behoorden in de zoete wateren van het tropische laagland, bleek dat *Cryptocoryne ciliata* in enkele opzichten van sommige andere soorten *Cryptocorynen* afwijkt. In hoge mate trok de aandacht, dat de plant zgn. 'levendbarend' was. Hiermede bedoelde men te zeggen dat het zaad, na bevruchting tot ontwikkeling gekomen, geen rustperiode doormaakt maar onmiddellijk verder groeit en zich tot kiemplant ontwikkelt. Deze kiemplant is in het bezit van een aantal priemvormige 'blaadjes', die als een pruikebol uitstaan en mogelijkterwijs wel meehelpen om de jonge plant in het losse slib te 'verankeren'. Ook hierover heb ik al eens eerder geschreven en het geschrevene geïllustreerd (zie Het Aquarium 29, 1959, p. 195). Overigens ben ik van dat 'verankeren' nog zo zeker niet. Men zou immers evengoed kunnen veronderstellen, dat die pruiken juist meehelpen om met de stroom weg te drijven en bijdragen tot een uitbreiding van het areaal in plaats van stabilisering. Dit zou nu eens door een goed waarnemer ter plaatse moeten worden gevolgd! Over deze interessante kwestie moet ik nu dus verder zwijgen.

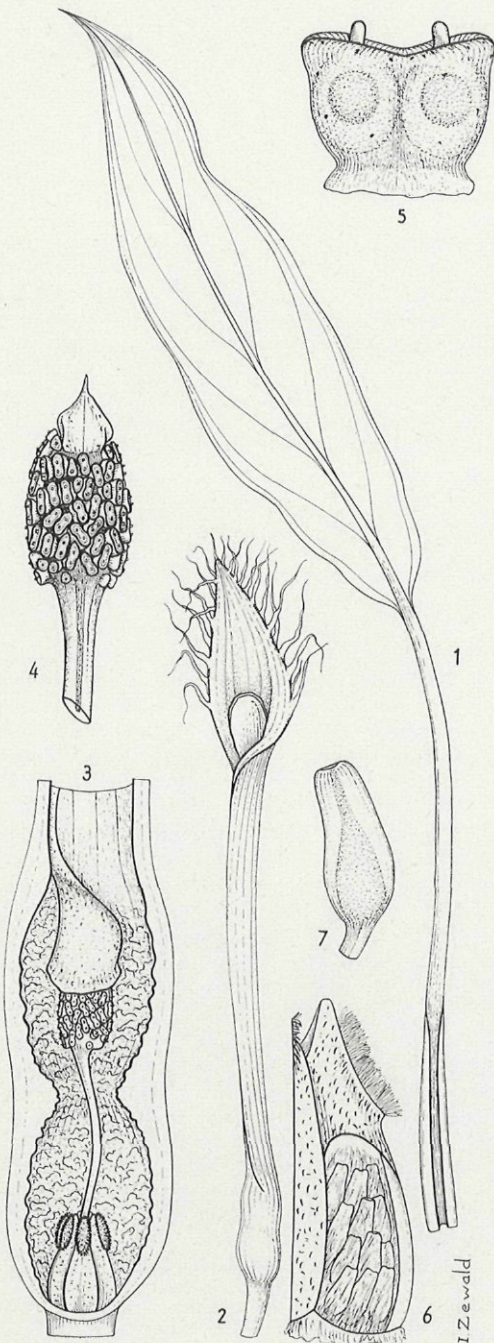
Een enkele maal wordt de gedachte geopperd, dat

Cryptocoryne ciliata (Roxb.) Fisch. ex Wydl.
Vlag met randfranje.

Foto A. v. d. Nieuwenhuizen

I. Zewald

Cryptocoryne ciliata, zoals deze tot nog toe algemeen werd opgevat, misschien een complex van enige nauw verwante soorten of ondersoorten of variëteiten zou kunnen zijn.

Men komt op deze gedachte omdat de purperen of wijnrode vlag een enkele maal vleeskleurig of zelfs rose tot geelachtig groen blijkt te zijn. Ook varieert de merkwaardige franje (zie foto's) langs de rand van de vlag. Soms zijn er vele, lange, wormvormige uitsteeksels, maar soms ook ontbreken deze vrijwel en is de rand bijna gaaf. Al deze variaties naar kleuren en/of vorm moeten naar mijn mening bepaald niet als afzonderlijk, systematisch te onderscheiden eenheden worden beschouwd, maar als 'toevallige' vormen.

Hetzelfde geldt voor het verschijnsel, dat soms uit de bladoksels als het ware een uitloper te voorschijn komt. Zo'n stevige stengel draagt dan vele jonge plantjes. Deze waarneming is zowel in de vrije natuur als in het aquarium gedaan. Het komt

Fig. 1. *Cryptocoryne ciliata* (Roxb.) Fisch. ex Wydl. 1: blad ($\times \frac{1}{4}$); 2: spatha ($\times \frac{1}{2}$); 3: ketel lengtedoorsnede ($\times 2$); 4: meeldraden ($\times 4$); 5: meeldraad, terzijde gezien ($\times 30$); 6: ovarium, lengtedoorsnede ($\times 8$); 7: eitje ($\times 24$).

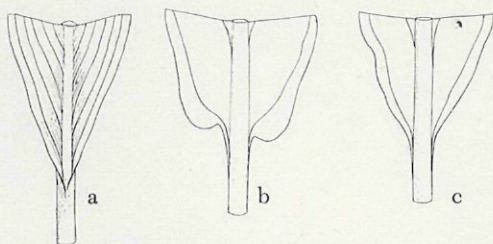

Fig. 2. Voet van bladschijf en top van bladsteel.
a: *Lagenandra ovata*; b, c: *Cryptocoryne ciliata*.

mij voor dat dit eveneens een optreden van 'viviparie' is, d.w.z. dat in plaats van een normale bloeiwijze een stengel ontstaat, die jonge plantjes draagt. Dergelijke verschijnselen zijn bijvoorbeeld bij sommige *Echinodorus*-soorten haast 'normaal' te noemen.

Cryptocoryne ciliata is in het aquarium een prachtige plant. Als solitair gekweekt maakt hij met zijn rozet van rechtopstaande, forse, wat vlezige, fris groene bladeren een hoogst aantrekkelijke indruk. Merkwaardig is, dat hij in het zoete water van de meeste tropische aquaria uitmuntend groeit. En

nog merkwaardiger is misschien wel, dat ik nog nooit heb gehoord, dat liefhebbers eens een goede poging hebben gewaagd de soort in zeewater-aquaria te kweken. Men zou haast zeggen, dat dit toch wel succes zou kunnen hebben.

De bijgevoegde illustraties laten verder alle kenmerken goed zien. Opmerkenswaard is de inwendige insnoering van de ketel, die tevens een sterk gerimpelde binnenwand heeft.

De langwerpige bladen kunnen meer dan een halve meter lang worden; soms liggen ze vlak tegen de oppervlakte van het water, soms steken ze er rechtop bovenuit. Ze zijn nooit purperachtig (wel eens wat blauw-groen of metaalachtig getint) en de (zeer zware) hoofdnerf en de zijnerf zijn van dezelfde groene kleur als de bladschijf. De soort is zo goed gekenmerkt, dat verwarring met andere wel uitgesloten is. De enige mogelijkheid tot verwarring schuilt in, bij aquariumliefhebbers wel eens aangetroffen, *Lagenandra ovata*, die vegetatief wel zeer veel op *Cryptocoryne ciliata* lijkt. Bij deze *Lagenandra*-soort loopt de rand van de voet van de bladschijf echter als een opstaand randje boven op de inhechting van de bladsteel door (zie *Het Aquarium* 29 (10), 1959, p. 225, fig. a) en fig. 2 geeft een afbeelding van dit verschil.